

ВІНШУВАННЯ ЯК ПРИЯДЕРНИЙ КОНЦЕПТ МІКРОКОНЦЕПТОСФЕРИ СВЯТКИ

*У статті розглядається вербальне вираження концепту **Віншування** в складі мікроконцептосфери **Святки**, що передбачає вилучення інформації про досліджуваний фрагмент концептуальної картини світу людини зі словників різних типів та етнографічних джерел (культурологічний аспект) і визначення особливостей його репрезентації в мові (семантичний аспект).*

Ключові слова: концептуальна картина світу, мікроконцептосфера, концепт.

Плотникова Н.В. Виншование как приядерный концепт микроконцептосферы Святки. *В статье описываются особенности репрезентации концепта **Поздравление** в составе микроконцептосферы **Святки** при помощи осуществления выборки информации об исследуемом фрагменте концептуальной картины мира человека из словарей разных типов и этнографических источников (культурологический аспект), предпринята попытка определения особенностей его репрезентации в украинском языке (семантический аспект).*

Ключевые слова: концептуальная картина мира, микроконцептосфера, концепт.

Plotnikova N.V. Vinshouvaniya as a peripheral concept of the microconceptsphere Sviatki. *We describe the verbal representation of the concept **Congratulation**. It assumes the selection of the information about the analyzing fragment from the dictionaries and ethnographical sources (cultural aspect) and the definition of the peculiarities of its representation in language (semantic aspect).*

Keywords: conceptual world-image, microconceptsphere, concept.

У різдвяно-новорічній обрядовості побутує низка явищ культури, власних лише святочним обрядам і традиціям, зокрема магічно-обрядові ритуали колядування, шедрування та посівання з давніх часів супроводжувались календарно-обрядовими піснями зимового циклу, що відомі багатьом народам Європи. Українські науковці до зимового календарного циклу відносять такі словесні жанри: колядки, шедрівки, посівальні та водохресні пісні [13: 113], віншування (О. Дей [4: 24], Ю. Туряниця [23: 13]) та христосанки [12: 72], найменш дослідженими серед яких є віншування.

Вивчення ролі пісень у календарних обрядах та формування засобів їх мовної репрезентації, а також аналіз цих засобів становлять предмет однієї із провідних галузей сучасного мовознавства – лінгвокультурології, оскільки **лінгвокультурологія** – це «комплексна наукова дисципліна про взаємозв'язок та взаємовплив культури і мови в її функціонуванні, що відображає цей процес як цілісну структуру одиниць у єдності їх мовного та позамовного (культурного) змісту за допомогою системних методів й орієнтована на сучасні пріоритети, що відображають нову систему цінностей» [2: 47]. У межах лінгвокультурології розглядаємо і святочні пісні, передусім віншування.

Ураховуючи той факт, що до фундаментальних понять лінгвокультурології належить «концептуальна картина світу», вважаємо важливим аналіз її

складників – концептів і механізмів їх вербалізації. Попри те, що поняття «концепт» набуло поширення і стало об'єктом вивчення в сучасних наукових розвідках, воно все ще не має загальноприйнятого тлумачення, тому беремо за робоче визначення В. Карасика: «**Концепт** – багатомірне культурно значуще соціопсихічне утворення в колективній свідомості, що опредмечується в тій чи тій мовній формі» [6: 6–7]. Таким культурно значущим соціопсихічним утворенням є уявлення про обрядову пісню – віншування, що в концептуальній картині світу українців репрезентована концептом **Віншування** і становить предмет цього дослідження.

З огляду на лінгвокультурологічну спрямованість роботи, нагадаємо, що попри наявність історико-етнографічних та культурологічних розвідок, лінгвістичний аналіз засобів мовного вираження концепту **Віншування** у науковій літературі на сьогодні відсутній.

Відповідно, актуальність теми цієї розвідки зумовлена необхідністю опису концепту **Віншування** з огляду на нову лінгвістичну парадигму, що репрезентована лінгвокультурологічним напрямом у лінгвістиці з урахуванням як лінгвістичних, так і екстралінгвальних чинників. Мета статті – лінгвоконцептуальний аналіз мовного вираження концепту **Віншування**.

Загальновідомо, що поряд із концептом одним із фундаментальних понять лінгвокультурології є поняття «концептосфера», що його часто прирівнюють до концептуальної картини світу (ККС). У дослідженні під **концептосферою** розуміємо *фрагмент ККС, сформований із концептів, що групуються за тематичною ознакою*. У роботі таким фрагментом є концептосфера **Свята календарного циклу**, а відповідно, різдвяно-новорічна обрядовість становить частину цієї концептосфери, що її називаємо мікроконцептосфера (Мксф) **Святки**, базовою одиницею якої є концепт.

Для дослідження центральних концептів Мксф **Святки** застосовуємо комплексну методику, що поєднує елементи семантико-когнітивного та лінгвокультурологічного аналізів та базується на трьох етапах:

1) *побудова номінативного поля концепту та встановлення його номінативної щільності*. **Номінативне поле концепту** – це сукупність мовних засобів, що об'єктивують концепт у конкретний період розвитку суспільства [15: 66]. Номінативне поле концепту будуюмо шляхом суцільної вибірки зі словників різних типів та етнографічних джерел прямих номінацій концепту, їхніх синонімів та дериватів. Номінативну щільність концепту пропонуємо подавати у цифровому еквіваленті, для чого вводимо поняття коефіцієнт номінативної щільності, що його обчислюємо за формулою $Q_{nd} = NF_c : NF_{mcs}$, де Q_{nd} – це коефіцієнт номінативної щільності, NF_c – загальна кількість одиниць номінативного поля концепту, NF_{mcs} – загальна кількість одиниць номінативного поля мікроконцептосфери, що становить 314 одиниць [9].

2) *виділення та опис структурних елементів концепту*. Згідно з методикою аналізу культурних концептів Ю. Степанова в структурі концепту виділяємо дві складові – культурну та поняттєву [21: 41]. Культурна складова містить три шари: а) історичний, де аналізуємо конкретне явище в складі святочної обрядовості з історико-етнографічного погляду; б) актуальний,

у якому проводимо аналіз наявних синонімів та дериватів імені концепту; в) етимологічний, що його розгляд дає змогу визначити первинний смисл імені концепту. Поняттєву складову виявляємо шляхом аналізу значень основних мовних репрезентантів концепту, що проводиться методом компонентного аналізу. Згідно з методикою концептуального аналізу З. Попової та Й. Стерніна, спільні або близькі за смыслом семи різних мовних репрезентантів одного концепту узагальнюємо й інтерпретуємо як когнітивні ознаки концепту [15: 201], що їх називаємо смисловим елементом або компонентом смислу концепту. Подібні смислові елементи отримуємо й упродовж аналізу всіх шарів культурної складової концепту, узагальнюючи та інтерпретуючи як смислові елементи первинний смисл імені концепту, смисли, що їх має концепт в історико-етнографічному контексті, лексичні значення синонімів та дериватів.

3) *моделювання польової структури концепту*. Розподіляючи концептополя на концептополе макро- і мікрорівня, А. Приходько до перших віднісіть, що включають множину концептів (у розвідці це Мксф *Святки*), у той час, як концептополе мікрорівня «можна умовно вважати ідіополем окремо взятого концепту» [16: 214]. Відповідно, концепт *Віншування* – це концептополе мікрорівня, що складається з ієрархії смислових елементів. До ядра відносимо смислові елементи, що виділені під час аналізу поняттєвої складової. Усі інші компоненти смислу, залежно від частотності їхнього використання, а також від сфери вжитку, належать до приядерної або периферійної зон. Польові структури всіх концептів у складі Мксф *Святки* подаємо з урахуванням їх особливостей у різні періоди.

Визначаючи Мксф *Святки* концептополем макрорівня, згідно з канонами теорії поля, вичленуємо три зони (ядро, приядерну зону та периферію). З огляду на те, що концепт *Віншування* побутує лише у святотчній обрядовості і є суттєвим, але не основним уявленням, відносимо його до приядерної зони мікроконцептосфери *Святки*.

Культурологічно-лінгвістичний аналіз концепту *Віншування*.

І. Культурна складова концепту *Віншування*.

А) *історичний шар*. Спроби давніх слов'ян впливати на оточуючий духовний світ та сили природи сприяли виникненню магічних формул, у яких «праслов'яни звертались до сонця, води, вогню з проханням допомоги у щоденній роботі» й ці магічні формули «лягли в основу календарно-обрядової лірики та народної творчості в цілому» [13: 106–107]. Поступово ці формули перетворились у величальні пісні, що супроводжували всі свята календарного циклу й отримали назву календарно-обрядові пісні. Деякі з них «загубивши елемент культовий, магічний, перейшли в ігру і забаву», але інші, зокрема обрядові пісні зимового календарного циклу, зберігають «своє давнє призначення – заворожувати щастя-долю та успіхи в господарстві й у родинному житті» [8: 36–37].

До зимової календарно-обрядової пісенності українців сучасні науковці відносять колядки та щедрівки й посівання (новорічні віншування). Дослідники О. Дей [4: 24], Ю. Турянця [23: 17] та ін. серед

календарно-обрядових пісень зимового циклу окремим жанром виділяють ще й віншування, що їх більшість науковців вважає частиною колядки або щедрівки. Наявність цього фольклорного матеріалу в деяких збірках календарно-обрядових пісень та частотність його самостійного використання в західних регіонах України дає змогу вважати віншування окремим жанром обрядових пісень.

За народною традицією по всій Україні першими йдуть колядувати діти, колядки яких відрізняються від інших, зокрема «дитячі колядки, як правило, мали спрощену форму – від колядки, власне, тут залишалася лише кінцівка» [11: 307]. Композиційна структура повної колядки «має чотири самостійних частини: заспів, власне колядку, поколядь (або поспів) та приспів» [4: 24]. Отже, кінцівка, що її співають діти, це та сама поколядь, котру О. Дей називає ще й «віншуванням» [4: 24]. Попри вживання назви *віншування* як терміна в науковій літературі (О. Дей, Ю. Туряниця), вона не є вигадкою науковців, оскільки її активно використовує населення західних регіонів України. Беззаперечні докази того, що в Україні віншування виконують не лише на Різдво Христове, наводить Ю. Туряниця: на Закарпатті «напередодні Нового року вінчувальники в хатах вінчують» [23: 13], а І. Левкович зазначає, що на Стрийщині з вінчівкою ходять «на Маланки, себто в навечеріе Нового року» [14: 29]. Описуючи Новий рік на Гуцульщині, В. Шухевич указує на те, що в кінці щедрівки «вінчують газдам щастям – здоровем з Новим роком, за що дістають шустку, дві, миску збіжа і ідуть до другої хати» [24: 204]. Отже, віншування – це не лише кінець колядки, а й кінець щедрівки, що виникло одночасно з колядками й щедрівками, тобто в дохристиянський період. Це підтверджується наявністю у віншуваннях землеробських мотивів. За часів перебування України під владою Польщі та Литви поколядь почала відокремлюватися від колядки (оскільки маленькі діти не завжди могли запам'ятати весь текст колядки і співали її скорочений варіант – поколядь). З огляду на те, що обов'язковим елементом поколяді були поздоровлення та побажання, вона отримала польську назву – *віншування* (польськ. поздравления).

Безперечно, сьогодні віншування є концептом української культури, підґрунтям для виникнення якого став міфологічний світогляд язичників, тому визначаємо цей концепт залежно від ролі у структурі свідомості як міфологему; з позиції суб'єкта концептуалізації він є етноконцептом; на підставі параметра об'єкта концептуалізації – культурним; за якістю інформації – поняттєво-логічним. Аналіз історичного шару культурної складової концепту *Віншування* дав змогу виявити його смислові елементи: «*пісня*», «*свято*», «*колядка*», «*щедрівка*», «*діти*», «*щастя*», «*здоров'я*», «*вітання*», «*побажання*», «*поздоровлення*», «*винагорода*», «*поколядь*». На лексичному рівні задана міфологема репрезентована відповідною лексемою – *віншування*.

Б) етимологічний шар. Іменник *віншування* утворився від дієслова *віншувати* [5; 1: 401], що було запозичене з середньовісньонімецької мови через посередництво польської й у слов'янських та неслов'янських мовах мало значення «*бажати, зичити*»:

Лексема	Слов'янські мови	Неслов'янські мови
Віншувати	Блр. <i>віншаваць</i> «вітати, поздоровляти»; польськ. <i>winszowaж</i> , словц. <i>viňľovatŕ</i> «поздоровляти; бажати, зичити»; словен. <i>vuľuiti</i> «вітати, зичити»; (ст.) дозволити, допустити» [5; 1: 401].	Українське слово через польське посередництво запозичене з середньовісньонімецької мови; свн. <i>wŕnschen</i> «бажати, зичити» походить із двн. <i>wunskēn</i> (звідси словенська форма), спорідненого з дангл. <i>wŕscan</i> «бажати», англ. <i>wish</i> , дісл. <i>vĕskja</i> «бажати», далі з дінд. <i>vāñchā</i> «бажання», <i>vbnati</i> «бажає», лат. <i>venis</i> «любов, привабливість»; усі форми, очевидно, з іє. * <i>uen-</i> «бажати, прагнути» [5; 1: 401].

Аналіз етимологічного шару культурної складової концепту **Віншування**, дав змогу виявити його смислові елементи: «*вітання*», «*поздоровлення*», «*по-бажання*».

В) актуальний шар. Лексичні ознаки. Словник синонімів української мови містить синоніми до лексеми *віншування* лише у значенні *вітання* як звичайне поздоровлення, що не має відношення до зимової календарної обрядовості [20; 1: 283]. Историко-етнографічні розвідки вказують на наявність фонетичних варіантів лексеми *віншування*, зокрема *вінчовання*, *вінчованка*, *вінчівка*, *віншівка* [10: 10; 14: 29; 22: 64; 23: 17; 24: 23].

Вірогідно, що первісна назва згаданої вітальної пісні є *віншування*, що її вживають лише етнографи, які описують західні регіони України (О. Воропай [3: 51], С. Килимник [7: 36–37], В. Скуратівський [18: 17–18]). Ураховуючи наявність у польській мові дієслова *winszowaж* «вітати когось» та іменника *powinszowanie* «вітання» [17: 544], уважаємо сучасну українську лексему *віншування* запозиченням із польської мови, що в народній традиції й у наукових працях ХХ ст. вживається стосовно вітальних пісень на Різдво Христове та на Новий рік.

Номінація *віншівка*, яку наприкінці ХХ ст. починають використовувати деякі науковці (Ю. Круть [10: 10], В. Супруненко [22: 64]), імовірно, утворилася за аналогією до інших новорічних пісень – шедрівок, порівн.: *щедрування* – *щедрівка*, і, відповідно, *віншування* – *віншівка*.

За свідченням В. Шухевича, «кожда коляда кінчиться «вінчованем», відповідним до особи котрій колядовано» [24: 23]. Отже, на Гуцульщині замість назви *віншування* побутує номінація *вінчовання*, що, ймовірно, утворилася від дієслова *вінчовати*. А вже від іменника *вінчовання* під впливом аналогії (*коляда* → *колядка*) за допомогою суфікса –к утворюється номінація *вінчованка* (вінчованн-я → вінчован-к-а), яку наприкінці ХХ ст., описуючи колядки та шедрівки Закарпаття, фіксує Ю. Турияниця [23: 17]. На лексему *вінчованка* було перенесено одне зі значень лексеми *вінчовання*, зокрема *вінчованка* – це саме вітальна пісня.

Іменник *вінчовання* також є твірною основою для ще однієї назви, зокрема, І. Левкович зафіксувала на Стрийщині новорічні пісні, що називаються *вінчівки* [14: 29]. Безперечно, лексема *вінчівка* утворилася також під впливом згаданої вище аналогії (*щедрування* – *щедрівка*).

Незважаючи на наявність діалектних варіантів лексеми *віншування*, визнаємо цю лексему основним мовним репрезентантом міфологеми **Віншування**, що стала назвою концепту.

Актуальний шар культурної складової концепту *Віншування* дав змогу виявити смислові елементи: «*пісня*», «*вітання*», «*колядка*», «*щедрівка*». Кількість одиниць номінативного поля концепту *Віншування* дорівнює 5, а коефіцієнт його номінативної щільності становить 0,015, що свідчить про традиційність використання саме назви *віншування*, ніж про недостатню комунікативну релевантність згаданого концепту.

II. Поняттєва складова. Словники української мови фіксують лише одне значення лексеми *віншування*, порівн.: «*рідко. Те саме, що поздоровлення; вітання*» [19; 1: 239; 1: 188]. Історико-етнографічні розвідки [4: 24; 3: 51; 7: 36–37; 18: 17–18; 24: 23] вказують на використання лексеми *віншування* й у іншому значенні, зокрема О. Дей зазначає таке: «Подекуди поколядь відривалася від колядки й починала існувати як своєрідне привітання, «віншування» [4: 24], що виконується на Закарпатті в ряді випадків «як цілком самостійні вітальні пісні» [23: 17]. Спираючись на праці О. Дея та Ю. Туряниці, у семантичній структурі лексеми *віншування* виокремлюємо ЛСВ *поколядь (відірвана від колядки)*, що її виконують як самостійну вітальну пісню на Різдво Христове та на Новий рік.

Семний набір усіх згаданих ЛСВ подано в таблиці:

МОВНИЙ РЕПРЕЗЕНТАНТ	ЛСВ	СЕМИ
віншування	Поколядь (відірвана від колядки), що її виконують як самостійну вітальну пісню на Різдво Христове та на Новий рік.	1. Пісня. 2. Відірвана від колядки поколядь 3. Різдвяна вітальна пісня 4. Новорічна вітальна пісня
	Те саме, що поздоровлення, вітання.	1. Промова. 2. Вітання, поздоровлення.

Відповідно, у свідомості сучасних українців міфологема *Віншування* як складник мікроконцептосфери *Святки* містить такі смислові елементи, як «*пісня*», «*колядка*», «*щедрівка*», «*поколядь*».

Проведений комплексний аналіз концепту *Віншування* як складника мікроконцептосфери *Святки* сприяв виділенню її домінуючих смислових елементів, що дало змогу розглянути цей концепт з огляду на його польову організацію:

Концептуальна структура міфологеми *Віншування*

ПЕРІОД	КОМПОНЕНТИ СМИСЛІВ
<i>Дохристиянська доба</i>	-----
<i>Доба християнства</i>	1. <i>Ядро</i> : « <i>пісня</i> »; 2. <i>Приядерна зона</i> : « <i>свято</i> », « <i>колядка</i> », « <i>щедрівка</i> »; 3. <i>Периферія</i> : « <i>діти</i> », « <i>щастя</i> », « <i>здоров'я</i> », « <i>вітання</i> », « <i>побажання</i> », « <i>поздоровлення</i> », « <i>винагорода</i> ».
<i>Сучасний період</i>	1. <i>Ядро</i> : « <i>пісня</i> »; 2. <i>Приядерна зона</i> : « <i>свято</i> », « <i>поколядь</i> »; 3. <i>Периферія</i> : « <i>діти</i> », « <i>вітання</i> », « <i>побажання</i> », « <i>поздоровлення</i> », « <i>винагорода</i> ».

На сучасному етапі ядерні компоненти смислів для міфологеми *Віншування* складають 25 % і протягом віків у цій зоні не відбулося жодних змін.

Відсоткове вираження компонентів смислів приядерної зони для міфологеми *Віншування* сягає $\approx 33\%$. З огляду на те, що колись віншування входили до складу колядок та щедрівок, у добу християнства в приядерній зоні міфологеми *Віншування* з'являються смислові елементи «колядка» та «щедрівка». Сьогодні науковці розуміють віншування як кінцівки колядок, що сприяє виникненню компонента смислу «поколядь», а виконання віншувань як окремих пісень спричинює зникнення смислових елементів «колядка», «щедрівка».

Периферійна зона міфологеми *Віншування* містить $\approx 41\%$ смислових елементів. Зони периферії також властиві зміни, зокрема в сучасний період з концептуальної структури міфологеми *Віншування* зникають смислові елементи «здорів'я», «щастя», що спричинено зміною в народному світогляді, тобто поступовим переходом від язичництва до християнства.

Результати вивчення міфологеми *Віншування*, що отримані за допомогою компонентного, етимологічного та історико-культурологічного аналізу, дають змогу зробити висновок, що цей концепт належить до значущих в українській культурі та в житті українців.

Запропонована методика комплексного аналізу культурних концептів може бути використана для вивчення інших подібних концептів, що є перспективним у сучасний період, коли простежуємо помітне посилення уваги до національної самобутності української культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007.
2. Воробьєв В.В. О понятии лингвокультурологии и её компонентах / В.В. Воробьєв // Язык и культура / [сост. С.Б. Бураго]. — К., 1993. — С. 42–48.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис / Олекса Воропай. — Харків: Фолю, 2005.
4. Дей О.І. Величальні пісні українського народу / Олексій Іванович Дей // Українська народна творчість. Колядки та щедрівки. Зимова обрядова поезія трудового року / [упоряд., передмова О.І. Дея]. — К.: Наукова думка, 1965. — С. 9–40.
5. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / АН УРСР, ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; [гол. ред. О.С. Мельничук]. — К.: Наукова думка, 1982–2006. — Т. 1.: А–Г. — 1982. — 631 с. — (Словники України).
6. Карасик В.И. Культурные доминанты в языке / В.И. Карасик // Языковая личность: культурные концепты: [сборник научных трудов]. — Волгоград-Архангельск, 1996. — С. 3–16.
7. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: [у 3 кн., 6 т.] / Степан Килимник. — Вінніпег, Торонто, 1964. — Кн. 1. — Т. 1.: (Зимовий цикл). — 1964.
8. Колесса Ф. Українська усна словесність / Філарет Колесса; [Вступ. ст. М. Мушинки]. — Едмонтон: Канадський Інститут Українських Студій, Альбертський університет, 1983.
9. Космеда Т.А. Лінгвоконцептологія: мікроконцептосфера Святки в українському вимовному просторі: [монографія] / Тетяна Анатоліївна Космеда, Наталя Володимирівна Плотнікова. — Львів: ПАІС, 2010.
10. Круть Ю.З. Хліборобська обрядова поезія слов'ян / Юрій Зинов'євич Круть. — К.: Наукова думка, 1973.
11. Курочкін О.В. Календарні звичаї та обряди / Олександр Володимирович Курочкін // Українці: Історико-етнографічна монографія: У 2 кн.

- Опішне : Українське народознавство, 1999. – Кн. 2. – С. 297–332. 12. **Курочкін О.В.** Новорічні свята українців: традиції і сучасність / Олександр Володимирович Курочкін. – К. : Наукова думка, 1978. 13. **Лановик М.Б.** Українська усна народна творчість: [підручник] / Мар'яна Богданівна Лановик, Зоряна Богданівна Лановик. – [3-тє вид., стер]. – К. : Знання-Прес, 2005. 14. **Левкович І.** Українські народні різдвяні звичаї / Ізидора Левкович. – Лондон : Накладом української видавничої спілки, 1956. 15. **Попова З.Д.** Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – М., 2007. 16. **Приходько А.М.** Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А.М. Приходько. – Запоріжжя, 2008. 17. **Русско-польський словарь.** Около 65 000 слов и выражений / [под ред. И.Х. Дворецкого]. – [5-е изд. испр. и доп.]. – М.: Советская энциклопедия, 1964. 18. **Скуратівський В.Т.** Дідух: Свята українського народу / Василь Тимофійович Скуратівський. – К. : Освіта, 1995. 19. **Словарь** української мови. Упорядкував з додатком власного матеріалу Б. Грінченко: У 4 т. / НАН України. Інститут української мови. – [репринт. вид.]. – К. : Наукова думка, 1996–1997. – Т. 1.: А–Ж. – 1996. 20. **Словник** синонімів української мови: У 2 т. / А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк, С.І. Головащук та ін. – К. : Наукова думка, 1999–2000. – Т. 1.: А–Н. – 1999. 21. **Степанов Ю.С.** Константы: Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю.С. Степанов. – М., 1997. 22. **Супруненко В.П.** Ми – українці: Енциклопедія українознавства: У 2 кн. / Володимир Павлович Супруненко. – Дніпропетровськ : ВАТ «Дніпрокнига», 1999. – Кн. 1. – 1999. 23. **Турянниця Ю.Д.** Новорічно-різдвяні обряди і пісні Закарпаття / Юрій Дмитрович Турянниця // Колядки Закарпаття / [упоряд., вст. слово, запис і підгот. текстів Ю.Д. Турянниця; підгот. й оформл. нот. матер. С.С. Арпи]. – Ужгород : Карпати, 1992. – С. 5–23. 24. **Шухевич В.О.** Гуцульщина: У 5 ч. / Володимир Осипович Шухевич. – Верховина: Журнал «Гуцульщина», 1999. – Ч. 4. : Церковні свята і обряди Гуцульщини. – 1999.